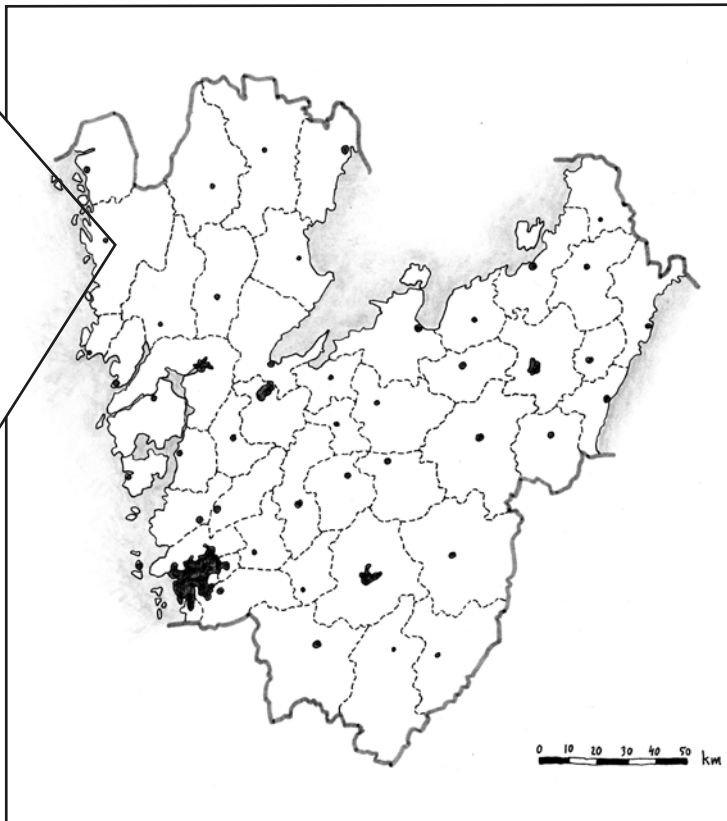
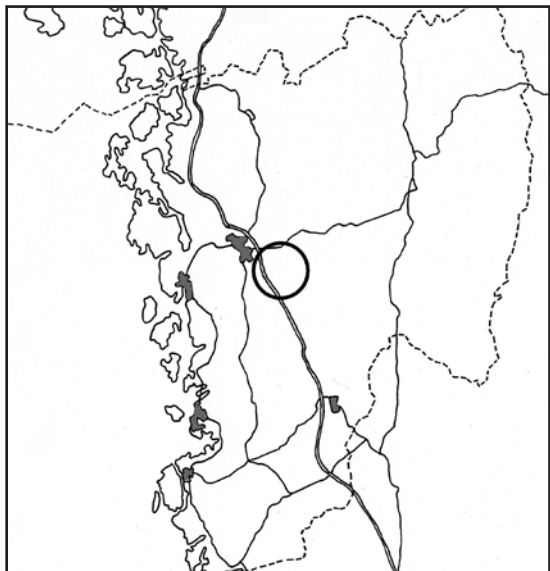


Tanum 1804, Tanums kommun Arkeologisk förundersökning



Benjamin Grahn-Danielson



Tanum 1804
Tanums kommun
Arkeologisk förundersökning

Benjamin Grahn-Danielson



Tanum 1804, Tanums kommun
Arkeologisk förundersökning

Kulturhistoriska rapporter 144

© Rio Kulturkooperativ 2012

Fastighet: Fossum 2:5, Tanums socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-11828-2012

Belägenhet i SWEREF 99 (TM): Norr 6 513 200 m, Öst 290 000 m

Höjd över havet: 50 meter

Beställare: Trafikverket

Projektnummer: 1219

Projektansvarig: Roger Nyqvist

Fältansvarig: Benjamin Grahn-Danielson

Övrig personal: Vanja Brown

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.

Fältarbetstid: 2012-06-07 - 2012-06-08

Undersökningsområdets storlek: 1000 m²

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är foton tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild: Vy över östra delen av undersökningsområdet, taget från SV.

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.

Redigering och layout: Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Klippöverhäng, boplats, arkeologisk förundersökning, Tanums världsarvsområde, provgröpar.

Rio Kulturkooperativ
Ekelidsvägen 5
457 40 FJÄLLBACKA
www.riokultur.se
rio@riokultur.se

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Bakgrund och syfte</i>	7
<i>Metod</i>	7
<i>Undersökningsområdet</i>	7
<i>Tidigare undersökningar</i>	7
<i>Utreddningsresultat</i>	9
<i>Fynd</i>	9
<i>Anläggningar</i>	9
<i>Analysresultat</i>	9
<i>Tolkning</i>	9
<i>Pedagogisk potential</i>	10
<i>Antikvarisk bedömning</i>	10
<i>Källor</i>	12
<i>Bilagor</i>	13
1. Schakt	

Tanum 1804

Tanums kommun

Arkeologisk förundersökning

Sammanfattning

Rio Kulturkooperativ genomförde 7-8 juni 2012 en arkeologisk förundersökning av fornlämningen Tanum 1804 med syftet att avgränsa fornlämningen åt söder. Bakgrunden till förundersökningen är att Trafikverket planerar att bygga ut väg E6 till motorväg och fornlämningen skulle således avgränsas mot arbetsområdet för vägen.

Under förundersökningen grävdes 19 provgropar för hand. Några kom att utökas successivt för att öppna upp större ytor. Endast

ett litet splitter av flinta påträffades och inga anläggningar framkom i de grävda enheterna. Utifrån topografiska förutsättningar och resultatet från grävda enheter konstateras att fornlämningen inte sträcker sig in i arbetsområdet för vägen.

Efter avslutad undersökning anser Rio Kulturkooperativ att inga vidare antikvariska åtgärder är nödvändiga.

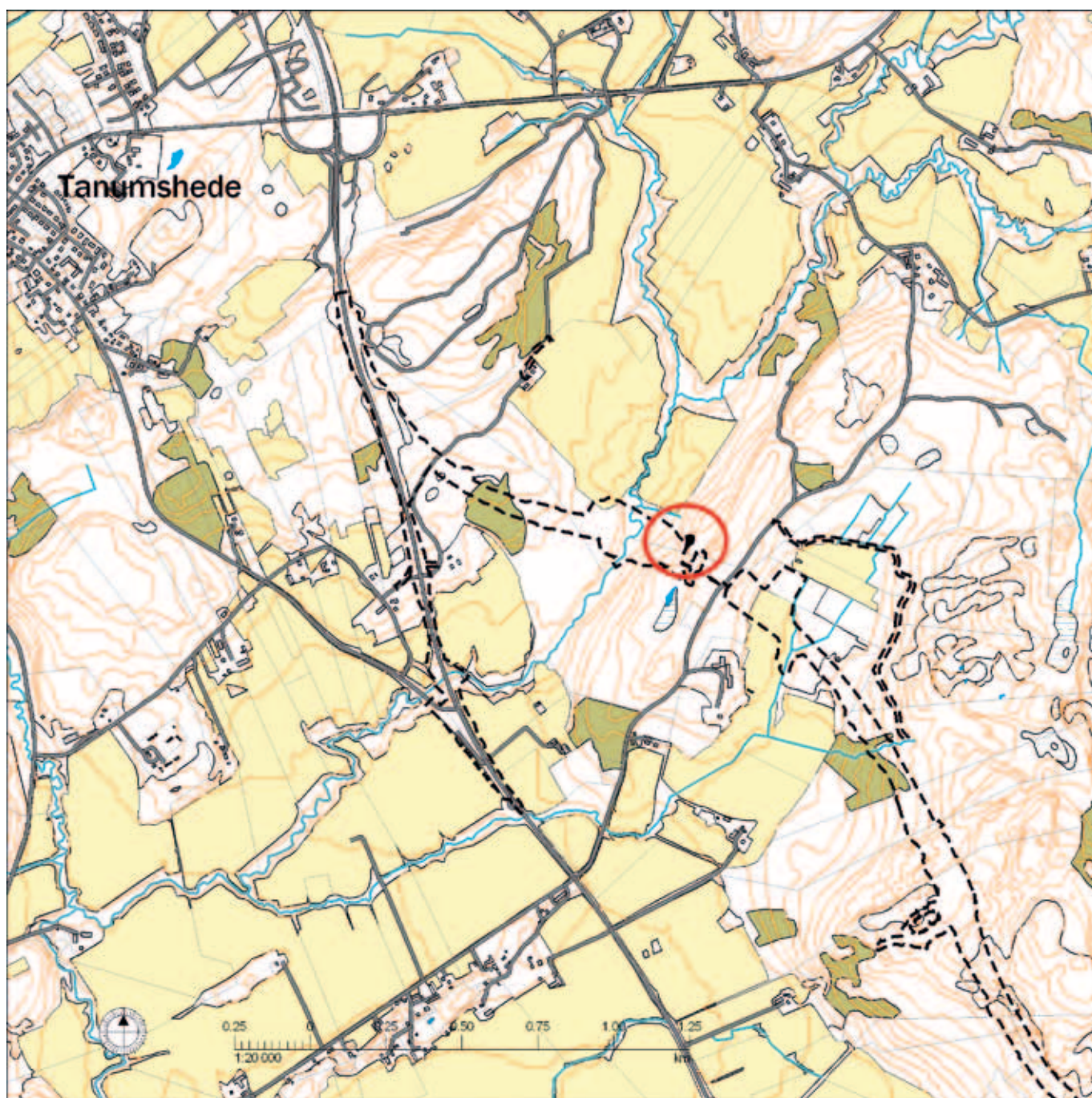


Illustration 1. Översiktsbild. Fornlämningen ligger cirka 2-3 kilometer sydost om tätorten Tanumshede. Förundersökningen genomförs för att avgränsa fornlämningen mot Trafikverkets arbetsområde för väg E6.

Bakgrund och syfte

I samband med att Trafikverket planerar att bygga ut väg E6 till motorväg sträckan Pålentanumshede i Tanums kommun gick Länsstyrelsen sommaren 2011 ut med ett förfrågningsunderlag för upphandling om en arkeologisk undersökning för boplatsen Tanum 1804, *illustration 1*.

Under hösten förde Trafikverket och Länsstyrelsen vidare samtal om vägens utformning och kom fram till att boplatsen troligtvis inte skulle bli påverkad. Däremot beslöts att en förundersökning av boplatsen behövde genomföras för att ta reda på ifall fornlämningen sträcker sig in i arbetsområdet för vägen.

Syftet med förundersökningen var att förse Länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövning av arbetsföretaget enligt 2 kap. 12 § KML. Efter förundersökningen skulle det vara möjligt att avgränsa fornlämningen mot söder så att det inte råder tvekan om huruvida den berörs av planerad exploatering eller inte.

Om fornlämningen skulle påträffas inom berört område skulle undersökning även ge svar på dess innehåll, utbredning och komplexitet. Detta vidare syfte skulle besvaras med frågeställningar om fornlämningens morfologi; möjliga aktivitetsytor och om det fanns en samtidighet med andra kända, liknande lokaler.

Metod

Under fältarbetet grävdes 19 provgropar för hand inom förundersökningsområdet. Provgroparna grävdes där det ansågs lämpligt utifrån de topografiska förhållandena. De förlades framförallt till mjukare partier, från nuvarande fornlämningsbegränsning och in i arbetsområdet för vägen. Ingen särskild uppdelning i intensiva respektive extensiva ytor gjordes.

Några utav provgroparna utökades för att öppna upp större ytor för att leta efter eventuella fyndförande lager och anläggningar.

Provgroparna mättes in med DGPS och profilerna dokumenteras genom lagerbeskrivning och fotografi.

Undersökningsområdet

Fornlämningen Tanum 1804 och undersökningsområdet ligger cirka 2-3 kilometer sydost om tätorten Tanumshede, Tanums kommun, *illustration 2*. Fornlämningen är belägen inom Tanums världsarvsområde, framförallt känt för sin stora mängd förhistoriska hållristningar. I landskapet finns ett stort antal fornlämningar såsom gravfält, boplatser och hållristningar men området hyser även flera lämningar från senare tider. Som exempel kan nämnas torpruiner såsom Tanum 1813 och 1809 som ligger cirka 50 respektive 100 meter väster om Tanum 1804.

Boplatsen Tanum 1804 är en aktivitetsyta vid ett klippöverhäng. Fornlämningen är belägen på en platå i en norrsluttning, på 50 meters höjd över havet, och skyddas av berg i väster.

Gerumsälven rinner genom dalgången väster om boplatsen.

Undersökningsområdet utgör en yta om cirka 1000 kvadratmeter beläget i en västsluttning syd-sydväst om fornlämningsbegränsningen för Tanum 1804. Området är avgränsat i norr och öster av en cirka 1,5-2 meter hög bergskant. Området utgörs till hälften av berg i dagen eller berghällar övertäckta med ett tunt lager förna. Mellan bergknallarna finns det ytor med mjukare mark med relativt mycket sten, *illustration 3 och 4*.

Boplatsen Tanum 1804 är relativt lättillgänglig. Från Tanums maskinstation går en stig så att man kommer nära boplatsen. Boplatsen är omgiven av tät och slyig granskog vilket starkt begränsar tillgängligheten. Ovan klippöverhängen är det dock en fin utsikt mot Fossumdalgången och fornlämningen har en pedagogisk potential värd att lyfta fram.

Tidigare undersökningar

I samband med projekteringen för E6:ans utbyggnad till motorväg har ett stort antal arkeologiska utredningar och undersökningar genomförts.

Tanum 1804 påträffades i samband med en arkeologisk utredning 2001. Eftersom lokalen är relativt otillgänglig grävdes en provgrop intill

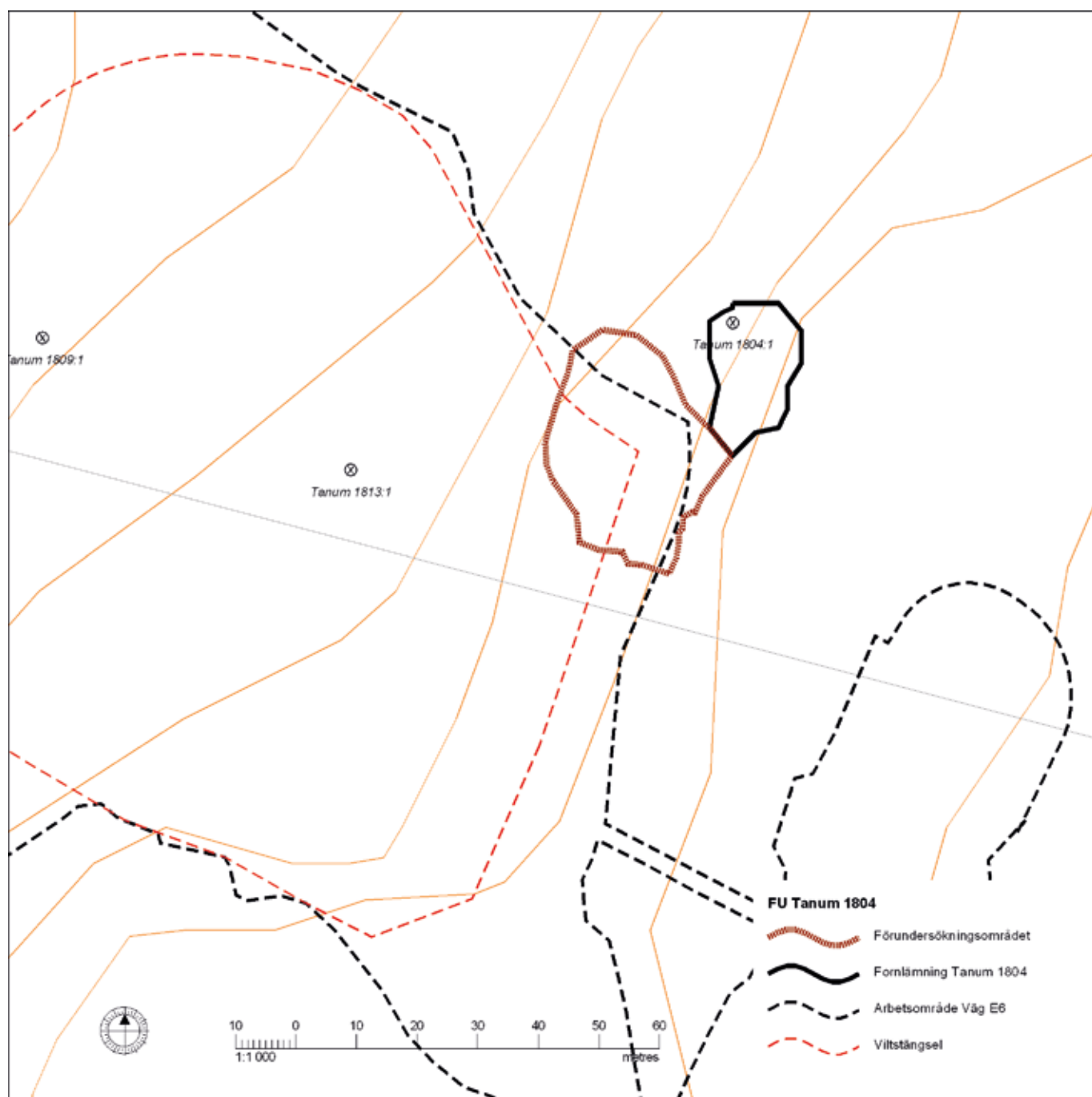


Illustration 2. Fornlämningen Tanum 1804 och undersökningsområdet.



Illustration 3. Klippöverhänget i augusti 2011. Fornlämningen är omgiven av tät slyig granskog. Trots att fornlämningen är lättillgänglig är det på grund av vegetationen svårt att få en uppfattning om platsen. Fotot taget mot söder.

klippöverhänget. I provgropen gjordes fynd av keramik och flinta, samt vad som tolkades som en möjlig hård, *Munkenberg 2001*.

Inga tidigare förundersökningar har gjorts av fornlämningen trots att ett förfrågningsunderlag om särskild undersökning av platsen gick ut till anbudsförfarande 2011. Föreliggande undersökning är därför den enda som åtagits för att ta reda på fornlämningens utbredning.

Utredningsresultat

Under utredningen grävdes 19 provgropar varav några kom att utökas till större ytor, *illustration*

5. Provgroparna grävdes för att söka efter fynd och anläggningar. Provgroparna beskrivs i *bilaga 1*. Under undersökningen konstaterades det att förundersökningsytan till stora delar bestod av berg i dagen eller berghällar övertäckta av ett tunt förnalager. Däremellan fanns det ytor med mjukare mark till vilka provgroparna förlades. Även de här ytorna visade sig vara problematiska eftersom de till stora delar bestod av större stenar ovan och under markytan. Provgroparna 12-14 utökades successivt för att öppna upp större ytor för att leta efter eventuella fyndförande lager och anläggningar. Dag två beslutades att öppna upp en något större yta där provgrop 3 och 4 förlades första dagen. Ytan var den minst steniga inom hela förundersökningsområdet. Provgrop 12 som grävdes där överlappar delvis därför de två tidigare grävda enheterna.

Fynd

Ett splitter av flinta påträffades i provgrop 14, vilket återdeponerades i fält. Inga andra fynd framkom i de grävda enheterna.

Anläggningar

Inga anläggningar framkom under undersökningen.

Analysresultat

Förundersökningen hade fyra vedartsprover och två C14-analyser till sitt förfogande. Analyserna skulle svara på hur eventuella anläggningar har brukats och vilken ålder de har. Eftersom inga anläggningar påträffades under förundersökningen har inga analyser gjorts.

Tolkning

Endast i en av 19 provgropar påträffades fynd, ett litet splitter av flinta, och ingen anläggning påträffades över huvud taget. Stora delar av förundersökningsytan består av berg. Däremellan finns mjukare markpartier med relativt mycket sten.

Klippöverhänget Tanum ligger längst inne i en liten gip riktad åt norr. Den naturliga aktivitetssytan kopplad till fornlämningen ligger troligtvis i gipen och inte söder om fornlämningen. Åt söder avgränsas fornlämningsområdet



Illustration 4. Undersökningsområdet. Klippöverhänget och boplatsen Tanum 1804 syns i bakgrunden, högst upp i mitten av bilden. Fotot taget mot nordost.

av en 1,5-2 meter hög bergskant, varefter det aktuella förundersökningsområdet följer. Således är fornlämningens nuvarande begränsning och förundersökningsområdet topografiskt åtskilda.

Utifrån avsaknaden av fynd, anläggningar och topografiska förutsättningar, kan förundersökningen fastslå att Tanum 1804 inte sträcker sig in i arbetsområdet för vägen.

Pedagogisk potential

Den pedagogiska potentialen som fornlämningen Tanum 1804 hyser är i nuläget inte hög men en potential finns för att lämningen skall kunna bli ett gott pedagogiskt exempel. Till klippöverhänget leder en stig men terrängen är svårtillgänglig eftersom omgivningarna består av tät och slyg granskog. Tillgängligheten är därför låg i nuläget.

Den påverkan som vägen ger avseende buller och störningar av landskapet samt den överhängande fara som det utgör i att vistas vid klippöverhänget intill en tunnelmynning,

gör den pedagogiska potentialen mindre. Fornlämningen utgör dock en mycket intressant plats och det skulle med enkla medel gå att öka tillgängligheten genom att röja och öppna upp omgivande skogspartier. Det skulle även vara möjligt att höja säkerheten genom att sätta upp stängsel mellan klippöverhänget och tunnelmynningen, och på så vis göra det möjligt att fortsätta besöka fornlämningen.

Antikvarisk bedömning

Rio Kulturkooperativ har efter genomförd förundersökning påvisat att vägen inte påverkar den fysiska utbredningen av fornlämningen Tanum 1804.

För fornlämningar gäller att de förutom själva lämningen även omges av ett så kallat fornlämningsområde. Fornlämningsområdet utgörs av ett så stort område på marken som behövs för att bevara fornlämningen och ge den tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

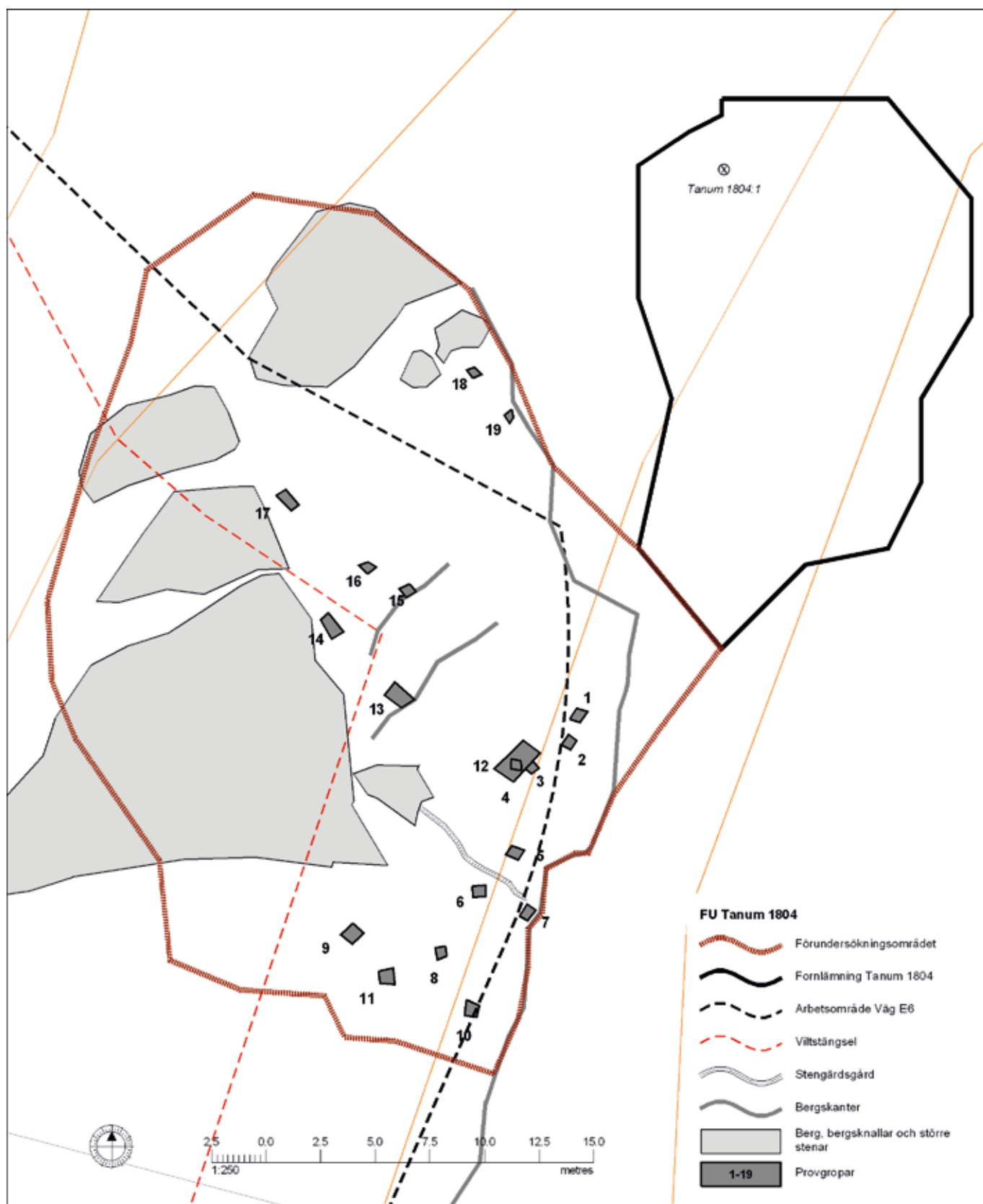


Illustration 5. Under utredningen grävdes 19 provgropar. I en utav dem, provgrop 14, hittades ett splitter av flinta. Inga andra fynd eller anläggningar framkom under undersökningen och det är inte troligt att fornlämningen sträcker sig in i undersökningsområdet.

Fornlämningen Tanum 1804 sträcker sig inte in i arbetsområdet för väg E6. Däremot bör det anses att fornlämningsområdet i dess vidare bemärkelse påverkas av vägen.

Efter avslutad undersökning anser Rio Kulturkooperativ att inga vidare antikvariska åtgärder är nödvändiga.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen.

Källor

Litteratur

Munkenberg, Betty-Ann	2001	Nyfunna fornlämningar i Tanums världsarvsområde. Arkeologisk utredning av vägkorridorerna Röd 1, Röd 23, Utökad Röd 23 och Röd mitt, Bohuslän, Tanums socken. Riksantikvarieämbetet UV och Bohusläns museum, UV Väst Rapport 2001:19.
-----------------------	------	---

Bilagor

Bilaga 1: Schakt

Schaktnr	Längd	Minsta dj (m)	Största dj (m)	Jordart	Beskrivning (m)
1	0,5	0,05	0,25	Markveg.	0-0,18 förna/torv; 0,18-0,25 sandig förna, berg i botten.
2	0,5	0,25	0,38	Sand	0-0,2 förna/torv, 0,2-0,34 grå humös sand, 0,34-0,38, ljus, mycket stenig, sand.
3	0,5	0,21	0,4	Sand	0-0,19 förna/torv, 0,19-0,37 grå till gul sand, 0,37-0,40 brun ljus sand, mycket stenig.
4	0,5	0,15	0,58	Sand	0-0,18 förna/torv, 0,18-0,30 grå sand, 0,30-0,58, brun stenig sand.
5	0,5	0,28	0,4	Sand	0-0,18 förna/torv, 0,18-0,40 brun humös jord. I botten sten.
6	0,5	0,13	0,48	Sand	0-0,12 förna/torv, 0,12-0,24 grå sand. 0,24-0,48 brun sand.
7	0,5	0,02	0,38	Sand	0-0,13 förna/torv, 0,13-0,38 brun humös sand. Mycket rötter i provgropen.
8	0,5	0,03	0,25	Sand	0-0,10 förna/torv, 0,10-0,25 gråbrun sand med stora stenar.
9	0,5	0,07	0,2	Sand	0-0,10 förna/torv, 0,10-0,20 grå sand med stora stenar.
10	0,5	0,05	0,3	Sand	0-0,06 förna/torv, 0,06-0,18 grå sand, 0,18-0,30, brun sand med stora stenar.
11	0,4	0,13	0,27	Sand	0-0,07 förna/torv, 0,7-0,27 gråbrun sand. Stora stenar i botten av gropen.
12	1,4	0,12	0,37	Sand	0-0,18 förna, 0,18-0,37, gråbrun sand.
13	1,2	0,1	0,5	Sand	0-0,08 förna, 0,08-0,30 gråbrun sand, 0,30-0,50 brun grusig sand.
14	1,1	0,12	0,29	Sand	0-0,07 förna, 0,07-0,15 urlakningshorisont, 0,26-0,29 grå sand med stora stenar. Ett splitter av flinta påträffades i övergången till lager 3.
15	0,5	0,17	0,3	Sand	0-0,12 förna, 0,12-0,22 urlakningshorisont, 0,22-0,30 grå sand med stora stenar, övergår till gul sand i botten.
16	0,7	0,15	0,27	Sand	0-0,12 förna, 0,12-0,24 urlakningshorisont, 0,27- gråbrun sand med sten.
17	0,6	0,13	0,39	Sand	0-0,10 förna, 0,10-0,39 matjord mörk brun sand. Stenar i botten.
18	0,6	0,11	0,21	Sand	0-0,12 förna, 0,12-0,21 matjord mörk brun sand. Stenar i botten.

